

סוגיות בדף היומי

"פסחים ו': 'אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל מ"ט' וכו'

וילע' אמאי לא אמרי' דטעמי' דר"י א"ר דהבודק צריך שיבטל הוא משום דחיישין שמא גיררה חולדה ממקום למקום (המבואר לקמן במתני' דף ט), דנהי דבדיקה א"צ יותר משום האי חששא – היינו משום דא"כ אין לדבר סוף, אבל ע"י ביטול שפיר יש לדבר סוף, ונימא דמשו"ה בעי לבטל (וכבר העירו מזה).

ונראה לפימ"ש"כ השפת אמת דהדין ביטול הוא חלק מדיני הבדיקה, ובמקום דלייכא לחיובא דבדיקה ממילא פסחים ח'. בגמ', והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העוה"ב הרי"ז

(ש.א.ח)

צדיק גמור

ובתוס' ד"ה שיזכה לעוה"ב הרי"ז צדיק גמור, והדתנן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס הינו בכה"ג שאם לא תבא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהה ומתחרט על הצדקה שעשה, אבל מי שאינו תוהה ומתחרט הרי"ז צדיק גמור וכו' עכ"ל. וב"פרשת דרכים" (דרוש ג') כ' ע"ד הגמ' הנ"ל מכאן ראייה דבישראל בכל מצוה שתהיה מותר לו לעשותה כדי לזכות באיזה דבר, וראיתי למרימ"ט סוף קדושים שכ' דלא אמרו הרי"ז צדיק גמור אלא במצות הצדקה וכי"ב שנמשך תועלת לאחרים ודברי הרב הם ליישב קו' התוס' שהקשו ממתני' דאבות אל תהיו כעבדים המשמים את הרב ע"מ לקבל פרס, אך דעת התוס' הוא

דאין לחלק בין מצות צדקה לשאר מצוות עכ"ד. ובודק חיים למהר"ל ז"ל יישב דהא דתנן אל תהיו כעבדים המשמים את הרב ע"מ לקבל פרס, לאו דאית ביה איסורא, ואדרבה מיקרי צדיק גמור, אלא דכשעושה בשביל שכר, דבר זה אינו עיקר העבודה כי עיקר העבודה שיעבוד השי"ת מאהבה, וא"כ בזה שאומר סלע זו לצדקה בשביל שאהיה בן עוה"ב זהו רצון השי"ת, ואין פירושו צדיק גמור גדול, אבל פירושו צדיק בלי חסרון וכלי תוספת חסידות, אבל מידה העליונה שיהא נקרא עובד מאהבה לגמרי, אין לו אם משמש ע"מ לקבל פרס וכו' עכ"ד. וראה עוד בכסא רחמים להחיד"א עמ"ס אבות דר"נ פ"ה משכ"ב. (ש.א.ח.)

אבל הר' אפרים (מובא בתוס' רבנו פרץ כאן, ועוד) פרש שמותר אף באכילת קבע. וכן נקט הרשב"א (בשו"ת, ח"א שסא). וטעם הדבר, כי לא אסרו באכילת אדם אלא אם אפשר לבוא לידי חיוב, אבל כשאי אפשר – מותר. (וע' קובץ שערים)

פסחים ט' מעשה בשפחתו של מציק אחד ברימון שהטילה נפל לבור...
שלה" – לדעת רש"י (כאן ובע"ז מא: ובגדה ט:): אין הדבר מועיל אלא לאכילת בהמה או לאכילת עראי של אדם, אבל אכילת קבע אסורה. וכן הסכימו התוס'.

פסחים ט' "מעשה בשפחתו של מציק אחד ברימון שהטילה נפל לבור..."

פסחים ט' – ע' ויקרא כז, כח וברש"י, גטין לח: וערכין כח. וברש"י ד"ה מאדם. ואולם בבית יוסף (או"ח קנט, יג) הביא בשם המנהיג, שאין ליטול ידיים מעכו"ם ועבד, לפי שאינם בכלל 'אדם'. ויש מקום ליישב לפי דעת הסוברים שטומאה רצוצה דינה כמגע ולא כאהל ומטמאה אף בנכרי. וע"ע בפרי מגדים שם (טו), שדי חמד (פאת השדה מערכת א, ט, בבית האוצר א, ט). (ובגטין כג: שאמרו 'מה אתם בני ברית אף שלוחכם'. הוה מצי למימר 'מה אתם אדם אף שלוחכם אדם', אלא שלא נחית למחלוקת התנאים אם עכו"ם בכלל 'אדם'. ובלשון חכמים – ע' תוס' סנהדרין טו. ד"ה אדם). ויש ליישב בזה דברי רש"י בע"ז (מב) שאותו כהן חכם היה, מורה הוראה. והתוס' כתבו ששוטה היה, שהרי אין לו להטמא הנפלים אפילו היו קרוביו – אך י"ל לרש"י, שאותו כהן סבר שאין עבדים מטמאים באהל. [ורש"י כאן כתב שהיה הכהן קרוב, ומשמע שפירש שהיה זה נפל של הגבירה ולא של השפחה (וכ"כ מהר"ם חלאווה), ועל כן הוסיף רש"י שלא נזהר אותו כהן באזהרת טומאה, וגם לא הזכיר כאן שהיה חכם ומורה הוראה].

(יוסף דעת)

פסחים י"א "לא יקוב אדם שפופרת של ביצה ויתננה בצד הנר בשביל שתהא מנפת"

ויש לעיין מה הדין בסגירת בלוני גז הגורמת לכיבוי האש לאחר זמן קצר ולא מיד – האם זה נחשב כמכבה, שהרי הבלונים הוקצו להדלקה, או כיון שהדרך היא לכבות ואין הדרך שהאש תדלק בהמשך אחד עד גמר המיכל, אם כן אולי לא נחשב כהוקצה. וכן יש לדון אם מתחילה כשהדליק הנר חשב להשתמש בשמן, והרי לא הקצהו כולו להדלקה. (מהגרד"נ גולדברג שליטא)

המגן-אברהם (תקכו סק"כ) הוכיח שמצוה לקבור נפלים [וזוה דלא כמו שכתב בשו"ת חות יאיר (סה, בסעיף ו בתשובה)]. וכתב שזה שמדובר בכמה מקומות על בור שמטילין בו נפלים – אפשר שגם בהשלכה לבור מתקיימת מצות קבורה. או אפשר שמדובר בשפיר שאינו נפל ודאי ובחזון איש (יו"ד רח, ט) כתב לחלוק על הסברים אלו, שהרי כיון שאינו משתמר בבור, כמו שאמרו כאן – אין זו קבורה, ומצות קבורה מתקיימת רק בסתימת הגולל. ומה שכתב שמדובר בשפיר – עדיין ייאסר מספק שמא הוא נפל. ועוד, לפי תירוץ אחד שבגמרא כאן מדובר בנפל ודאי. והסיק שם שנראה עיקר כ'מגן אברהם', שיש מצות קבורה בנפלים, ואותו בור שמטילים בו הנפלים לא נעשה ברצון חכמים, אלא נשים הזונות שהיו בושות בדבר הטילוחו שם.

מבואר בתוס' (בע"ז מב. וגם כאן צדדו בדבר), שהיתה זו שפחה כנענית והטילה לבור נפל שלה. והנה לשיטת ר' שמעון (ביבמות סא. ועוד), אין עכו"ם מטמאין באהל, משום 'אתם קרויין אדם ואין העכו"ם קרויין אדם', (והלכה כדבריו לשיטת הרמב"ם), והרי מבואר כאן שכן השפחה מטמא באהל, ומוכח שעבד-כנעני קרוי 'אדם'. וכן מורים פסחים י"א "לא יקוב אדם שפופרת של ביצה ויתננה בצד הנר בשביל שתהא מנפת"

כתב רש"י (בשבת כט) בטעם הדבר: "משום גזרה שמא יסתפק הימנו, וכיון שהקצהו לנר חייב משום מכבה". ונראה שבא רש"י ליישב שלא נקשה אם כן כשפרצה דליקה בבית מדוע מותר להציל הלא אילו לא היה מציל, היה דולק כל מה שבבית, והרי זה כמו המסתפק בשמן הנועד להדלקה – ולכן תירץ רש"י שרק כשהקצהו נחשב כמכבה.

